

พิพิธภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยกับการปรับตัวหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: ศึกษากรณี หอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล

The Adaptation of Museums after ASEAN Economic Community Integration: A Case Study of His Royal Highness the Prince Father's Biography Gallery and Mahidol University Hall of Fame

เกรียงไกร ช่องเฮงเส็ง¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการและอุปสรรคปัญหาของหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้บริบทประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งอาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร มีการสังเกตการณ์ภาคสนาม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรของงานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการ ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 4 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัยภายใต้แนวคิด “ต้นแบบพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้” ของสถาบันพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้แห่งชาติ

ผลการวิจัยพบว่า หอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล ได้ปรับตัวภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตามตัวแปรย่อยทั้ง 9 ด้าน คือ 1) “การวางแผนพิพิธภัณฑ์” จากยุทธศาสตร์และกลยุทธ์หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ.2559-2562) โดยยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมความร่วมมือ กลยุทธ์ที่ 4 มุ่งเน้นพัฒนาความร่วมมือกับห้องสมุดเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน 2) “การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์” มุ่งเน้นเรื่องการประชาสัมพันธ์ โดยส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษากลางในการสื่อสารของอาเซียน 3) “การจัดการข้อมูลวัตถุและพิพิธภัณฑ์” กับ 4) “การอนุรักษ์วัตถุพิพิธภัณฑ์” มุ่งพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัลเพื่อให้พลเมืองอาเซียนสะดวกต่อการสืบค้น 5) “การจัดแสดงนิทรรศการ” จัดแสดงนิทรรศการแบบออนไลน์เพื่อให้พลเมืองอาเซียนเข้าถึงเนื้อหาสาระได้ง่ายขึ้น 6) “โปรแกรมการเรียนรู้และกิจกรรมสร้างสรรค์” นักศึกษาที่เป็นยุวมัคคุเทศก์ผ่านการอบรมเพื่อรองรับการนำชมกลุ่มเป้าหมายที่เป็นพลเมืองอาเซียน 7) “การตลาด” มุ่งเน้นเรื่องงบประมาณสำหรับบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในระดับภูมิภาคอาเซียน 8) “การบริหารผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์” ศึกษาวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อให้บริการบนพื้นฐานของการเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม และ 9) “การบริหารจัดการพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์” มีห้องละหมาดสำหรับรองรับผู้เข้าชมที่มาจากชาติมุสลิมในกลุ่มประเทศอาเซียน

คำสำคัญ : พิพิธภัณฑ์ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์

¹ ดร.อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

This qualitative research aims to study administration and the problems of His Royal Highness the Prince Father's Biography Gallery and Mahidol University Hall of Fame after ASEAN Economic Community Integration. The data are collected from Documents, field observation and In-depth Interviews from there are 4 officers of Museum, and Exhibitions Division, Archives and Museums Department, Mahidol University Library and Knowledge Center, which are selected by Purposive Sampling. The analyses are based on Discovery Museum Knowledge Model: DMKM.

The finding showed that His Royal Highness the Prince Father's Biography Gallery and Mahidol University Hall of Fame has been adapted after ASEAN Economic Community Integration follow in 9 aspects: 1) Museum Planning, concerned on AUNILLO (ASEAN University Network Inter-library Online) 2) Museum Administration, Disseminate information by English. 3) Museum Collections and 4) Museum Conservation, developed the digital database for easy to access. 5) Museum Exhibitions, developed online exhibition for information retrieval 6) Museum Programs, MU Guide who was trained for a guided museum tour 7) Museum Marketing, focus on financial management. 8) Museum Services, has a prayer room for Muslim in ASEAN and 9) Museum Facilities, all of staffs was learned ASEAN cultural for service among the differently.

Keywords : Museum, ASEAN Economic Community, Museum Administration

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASC) และประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) ได้รวมตัวกันอย่างเป็นทางการตั้งแต่พุทธศักราช 2558 เป็นต้นมา โดยประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกที่เข้าร่วมประชาคมดังกล่าว ที่ผ่านมามีทั้งภาครัฐบาลและเอกชนต่างส่งเสริมให้เกิดการเผยแพร่องค์ความรู้เรื่องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การศึกษาในระบบที่สถาบันการศึกษาหลายแห่งทั้งในระดับอุดมศึกษา มัธยมศึกษา และประถมศึกษา ได้บรรจุองค์ความรู้ด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ลงในหลักสูตรการเรียนการสอนของกลุ่มสาระวิชาที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม นอกจากการศึกษาในระบบแล้ว การศึกษาตามอัธยาศัยหรือการเรียนรู้นอกระบบเรียนยังเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยเติมเต็มความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาคมเศรษฐกิจ

อาเซียนและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยมีพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้หนึ่งที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต (อุดมลักษณ์ สุ่นตระกูล, 2555)

ส่วนการเชื่อมโยงงานด้านพิพิธภัณฑ์มีบริบทเชิงภูมิภาคทั้งปฎิญญาอาเซียนว่าด้วยมรดกวัฒนธรรม (ASEAN Declaration on Cultural Heritage) และปฎิญญาว่าด้วยเอกภาพของอาเซียนในความหลากหลายทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างประชาคมอาเซียน (Declaration on ASEAN Unity in Cultural Diversity Towards Strengthening ASEAN Community) เมื่อปีพุทธศักราช 2554 ภายใต้แผนยุทธศาสตร์อาเซียนด้านวัฒนธรรมและศิลปะ (ASEAN Strategic Plan for Culture and Arts 2016-2025) ซึ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม สิทธิทางวัฒนธรรมของประชาชน อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม จากฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ระบุว่า ปัจจุบันมีพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ในสถาบันการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 317 แห่ง แบ่งเป็นระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐบาลและเอกชนจำนวน 121 แห่ง จำแนกเป็นในกรุงเทพมหานครจำนวน 53 แห่ง และในต่างจังหวัดจำนวน 68 แห่ง ขณะที่ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดมีจำนวนทั้งสิ้น 159 แห่ง เป็นสถาบันการพลศึกษา วิทยาลัยการอาชีพ และวิทยาลัยพยาบาลอีกประเภทละ 1 แห่ง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2561)

ในปีพุทธศักราช 2560 มหาวิทยาลัยมหิดล มีหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาแล้วและอยู่ระหว่างดำเนินการจำนวนทั้งสิ้น 40 แห่ง โดยมีพิพิธภัณฑ์ภายในมหาวิทยาลัยจำนวน 14 แห่ง ประกอบด้วย 1) อาคารเรือนไทยมหาวิทยาลัยมหิดล 2) หอพระราชประวัติศรีสวรินทิราราชภักดี และหอพระราชประวัติบรมราชบุพการีกิตติประกาศ คณะพยาบาลศาสตร์ 3) พิพิธภัณฑ์ทางสัตวแพทย์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ 4) พิพิธภัณฑ์ดนตรีอุษาคเนย์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ 5) พิพิธภัณฑ์พฤกษาคูริยางค์ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ 6) พิพิธภัณฑ์คนहु่นวกไทย วิทยาลัยราชสุดา 7) ราชสุดาแกลเลอรี 8) ห้องนิทรรศการประวัติและผลงานของสถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน 9) พิพิธภัณฑ์ประชากรและสังคม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม 10) พิพิธภัณฑ์มานุษยวิทยาวัฒนธรรม สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย 11) นิทรรศการถาวร “สมุณไพโรภุมิบัญญัติไทยสู่สากล” อุทยานธรรมชาตวิทยาสิริรุกขชาติ 12) ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล 13) หอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และ 14) หอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล (หอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล, 2560)

เนื่องจากมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นหนึ่งในเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน อันเกิดจากร่วมมือของสถาบันอุดมศึกษาระหว่างประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน มีจุดมุ่งหมายในการก่อตั้งเพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการศึกษา และการสร้างระบบประกันคุณภาพการศึกษาในระดับอาเซียน (AUN Quality Assurance-AUN-QA) เป็นที่ตั้งของหน่วยงานด้านอาเซียนมากมาย ได้แก่ สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน สถาบันวิจัยภาษาและ

วัฒนธรรมเอเชีย พิพิธภัณฑ์ดนตรีอุซาคเนย์ สถาบันการพัฒนาศาธารณสุขอาเซียน หอพักอาเซียน
เฮาส์ เป็นต้น ทั้งยังสร้างความร่วมมือด้านการศึกษากับมหาวิทยาลัยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็น
จำนวนมาก ส่งผลให้นักศึกษา นักวิชาการ และนักวิจัยจากหลายประเทศในภูมิภาคอาเซียนสนใจ
เข้ามาศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการในมหาวิทยาลัยมหิดลอย่างต่อเนื่อง โดยสถาน
ที่แรกซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวได้เข้ามาเยี่ยมชมเพื่อทำความรู้จักกับมหาวิทยาลัยมหิดลในเบื้องต้น
คือ หอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล อันเปรียบ
เสมือนพิพิธภัณฑ์ประจำมหาวิทยาลัย เทียบเคียงได้กับห้องรับแขกที่เปิดรับผู้มาเยี่ยมชมเยือน ซึ่ง
วัตถุประสงค์เมื่อแรกเริ่มก่อตั้งได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้เพียงแค่ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน
สำหรับนักศึกษา บุคลากรของมหาวิทยาลัย และประชาชนทั่วไปเพียงเท่านั้น แต่เมื่อบริบทของ
นโยบายด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเปลี่ยนไป ส่งผลให้มหาวิทยาลัยมหิดลในฐานะสถาบัน
การอุดมศึกษาที่สำคัญของชาติต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จนทำให้กลุ่ม
เป้าหมายจากเดิมขยายตัวเป็นชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพลเมืองในประเทศสมาชิกอาเซียน
อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเป็นเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน การมีระบบประกันคุณภาพการ
ศึกษาในระดับอาเซียน (AUN Quality Assurance-AUN-QA) มีหน่วยงานหรือสถาบันด้านอาเซียน
เพิ่มมากขึ้น มีการสร้างความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยในภูมิภาคอาเซียน เปิดการ
เรียนการสอนในระดับนานาชาติซึ่งมีนักศึกษาจากประเทศสมาชิกอาเซียนเข้ามาศึกษาทั้งจากทุน
ทรัพย์ส่วนตัวและจากทุนสนับสนุนตามโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและนักวิจัยในภูมิภาค
อาเซียน และการเปิดการเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนศึกษาเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น
พิพิธภัณฑ์ในฐานะแหล่งเรียนรู้สำคัญภายในมหาวิทยาลัยจึงเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและจำเป็นต้อง
ปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาค

ทั้งนี้ จากข้อมูลเชิงสถิติที่เก็บรวบรวมไว้ในฐานข้อมูลของฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์
หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล ระหว่างปีพุทธศักราช 2558-2560 อันเป็นขอบเขตด้าน
ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในขอบเขตการวิจัย เนื่องจากพุทธศักราช 2558 เป็นปีที่มีการเตรียมความ
พร้อมก่อนเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการ และระหว่างปีพุทธศักราช 2559-
2560 เป็นปีที่ได้เข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการแล้ว เพื่อเทียบเคียงให้เห็น
ว่าการเตรียมความพร้อมก่อนหน้าและการปรับตัวในภายหลังมีบริบทแห่งความเปลี่ยนแปลงเกิด
ขึ้นอย่างไรบ้างกับการบริหารจัดการงานพิพิธภัณฑ์ภายในสถาบันการศึกษา โดยข้อมูลดังกล่าว
แสดงให้เห็นว่ามีคณาจารย์ นักวิชาการ และนักเรียนนักศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักมาเยี่ยม
ชมนิทรรศการทั้งแบบถาวร (Permanent Exhibition) และนิทรรศการชั่วคราว (Temporary Exhibi-
tion) ภายในหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนกและหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล
จำนวนมากกว่า 400 คน จากการศึกษาดูงานและเยี่ยมชมนิทรรศการมากกว่า 20 ครั้ง แบ่งเป็นผู้เข้า
ชมจากสาธารณรัฐอินโดนีเซียมากที่สุดถึงร้อยละ 50 ของจำนวนผู้เข้าชมที่อยู่ในกลุ่มประเทศ
สมาชิกอาเซียน หรือคิดเป็น 10 ครั้งจากสถิติการเข้าชมมากกว่า 20 ครั้ง รองลงมาคือสาธารณรัฐ

สังคมนิยมเวียดนาม คิดเป็นร้อยละ 25 สหพันธรัฐมาเลเซียและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ร้อยละ 15 สาธารณรัฐฟิลิปปินส์และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอีกร้อยละ 5 ส่วนอีก 4 ประเทศสมาชิกอาเซียนประกอบด้วย เนการาบรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐสิงคโปร์ และราชอาณาจักรกัมพูชารวมกันอีกร้อยละ 5 ด้านสาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต หรือติมอร์ตะวันออกอยู่ในระหว่างเสนอตัวเข้าเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในอนาคต (เอกสารรายงานผลการดำเนินงานของฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ระหว่างปีพุทธศักราช 2558 - 2560)

ดังนั้น พิพิธภัณฑ์ภายในมหาวิทยาลัยจึงต้องตั้งรับและปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการให้สนองต่อความต้องการของนักเรียนนักศึกษาและประชาชนทั่วไปในภูมิภาคอาเซียน ได้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของภูมิภาคนี้มากยิ่งขึ้น ซึ่งหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนกและหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดลมีความพร้อมในการรองรับทั้งนักเรียนนักศึกษา นักวิชาการ และประชาชนทั่วไปในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยบริบทของมหาวิทยาลัยที่ต้องการพัฒนาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก (World Class University) ด้วยการเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าไปด้วย เช่น คณะศิลปศาสตร์เปิดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ขั้นแนะนำ อาเซียนศึกษากับการเป็นผู้ประกอบการ ประวัติศาสตร์ศิลปะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในรายวิชามนุษย์กับศิลปะ และอารยธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีปและภาคพื้นสมุทร ในรายวิชามนุษย์กับอารยธรรม เป็นต้น และมีการบ่อนบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานทั้งในไทยและประเทศเพื่อนบ้าน จึงกล่าวได้ว่า พิพิธภัณฑ์ภายในสถาบันการศึกษาถือเป็นสื่อกลางในการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างประเทศไทยและประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเพื่อก้าวไปสู่การพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน (บุรินทร์ สิงห์โตอาจ, 2558)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้บริบทประชาคมอาเซียน
2. เพื่อศึกษาอุปสรรคปัญหาของการบริหารจัดการหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้บริบทประชาคมอาเซียน

คำถามการวิจัย

การบริหารจัดการหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้บริบทประชาคมอาเซียนมีแนวทางอย่างไร และเกิดอุปสรรคปัญหาอะไรบ้าง

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อศึกษาหาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และพิพิธภัณฑ์ศึกษา ทั้งจากหนังสือวิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และรายงานการวิจัย มีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) สังเกตการณ์ภาคสนาม (Field Observation) แบ่งเป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมโครงการที่หอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดลจัดขึ้น ควบคู่กับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) ได้แก่ สัมภาษณ์โครงสร้างขั้นพื้นฐาน วัตถุประสงค์แสดง นิทรรศการ และส่วนจัดแสดงทั้งแบบชั่วคราวและถาวร โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา (Descriptive Analysis)

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา : วิเคราะห์และอภิปรายผลด้วยแนวคิด “ต้นแบบพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้” (Discovery Museum Knowledge Model: DMKM) ของสถาบันพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้แห่งชาติ ที่มีตัวแปรย่อยทั้งหมด 9 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการวางแผนพิพิธภัณฑ์ (Museum Planning) 2) ด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ (Museum Administration) มุ่งเน้นเรื่องการประชุมสัมมนาและสื่อสารองค์กร (Public Relation) 3) การจัดการข้อมูลและวัตถุพิพิธภัณฑ์ (Museum Collections) 4) การอนุรักษ์วัตถุพิพิธภัณฑ์ (Museum Conservation) 5.) การจัดแสดงนิทรรศการ (Museum Exhibition) 6) โปรแกรมการเรียนรู้และกิจกรรมสร้างสรรค์ (Museum Activities) 7) การตลาด (Museum Marketing) มุ่งเน้นการบริหารจัดการงบประมาณ 8) การบริการผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ (Museum Service) และ 9) การบริหารจัดการพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก (Museum Facilities)

ขอบเขตด้านพื้นที่ : หอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล อาคารศูนย์การเรียนรู้มหิดล มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตด้านระยะเวลา : เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างปีพุทธศักราช 2558-2560 ทั้งนี้ พุทธศักราช 2558 คือช่วงเวลาเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการ ขณะที่พุทธศักราช 2559-2560 คือ ช่วงเวลาภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการแล้ว เพื่อสามารถเทียบเคียงให้เห็นความแตกต่างระหว่างก่อนหน้าและภายหลังความเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ที่เป็นกรณีศึกษาทั้งสองแห่งภายใต้สังกัดหอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำแนกตามโครงสร้างการบริหารงานของฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล อันเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีบุคลากรจำนวน 4 คน จำแนกเป็น หัวหน้าฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ 1 คน และบุคลากรอีก 3 คน ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ นายโกมล คงมั่นกตเวที ตำแหน่งบรรณารักษ์ (ผู้ชำนาญการ) หัวหน้างานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการ นางสาวเพชรดา สุธิตยาภรณ์ และบุคลากรงานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการ ประกอบด้วย นางสาวอาทิตยา ทรัพย์สิน และนายพงศกร ระวิเพียรทรัพย์ ตำแหน่งนักเอกสารสนเทศ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยเริ่มตั้งแต่ค้นคว้าหาข้อมูลผ่านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และพิพิธภัณฑ์ศึกษา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกเป็นหมวดหมู่ ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำมาวิเคราะห์เพื่อใช้ประโยชน์ในงานวิจัยแต่ละประเด็น ทั้งนี้ การรวบรวมข้อมูลในระดับปฐมภูมิ (Primary Data) ได้มาจากวิธีสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยออกแบบสอบถามไว้ล่วงหน้า โดยประเด็นคำถามเป็นไปเพื่อตอบใจหตุวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ หอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนกและหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล มีการบริหารจัดการหลังจากเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างไร เกิดอุปสรรคปัญหาอะไรบ้าง รวมทั้งมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร

ผลการศึกษา

หอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล มีการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ที่ปรับตัวภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งวิเคราะห์และอภิปรายผลบนฐานของแนวคิด “ต้นแบบพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้” (Discovery Museum Knowledge Model: DMKM) ของสถาบันพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้แห่งชาติ ที่มีตัวแปรย่อยทั้งหมด 9 ด้าน เนื่องจากการศึกษาพิพิธภัณฑ์ภายในมหาวิทยาลัยที่มีเป้าหมายหลักเป็นงานบริการวิชาการ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียนตามหลักการศึกษตามอัธยาศัยแก่นักเรียน นักศึกษา บุคลากร นักวิชาการ และประชาชนทั่วไป ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการวางแผนพิพิธภัณฑ์ (Museum Planning)

แผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล อันเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ก่อนหน้าปีพุทธศักราช 2559 ถือเป็นช่วงเวลาแห่งการเตรียมความพร้อมก่อนการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการ ได้ประกาศใช้แผนพิพิธภัณฑ์ที่มีชื่อว่า “นโยบายและแนวทางการดำเนินงานของหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล” ซึ่งมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2554-2558 โดยมีคณะกรรมการดำเนินงานทั้งหมด 3 ชุด ประกอบด้วย

- 1) คณะกรรมการอำนวยการหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล
- 2) คณะกรรมการวิชาการหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล
- 3) คณะกรรมการดำเนินงานหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้กำหนด

นโยบายออกเป็น 2 ส่วนหลัก กล่าวคือ 1) นโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและส่วนงานให้มีการพัฒนาอย่างจริงจังและยั่งยืน 2) การดำเนินงานหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและส่วนงานให้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งด้านระบบสารสนเทศ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ การพัฒนาบุคลากร การพัฒนามาตรฐาน การจัดเก็บ การจัดทำเครื่องมือช่วยสืบค้น งานบริการ และการเผยแพร่ เพื่อให้สาธารณชนรู้จักตัวตนและกิจกรรมของจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล ทั้งของส่วนกลางและส่วนงานอย่างสม่ำเสมอ (ประกาศมหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง นโยบายและแนวทางการดำเนินงานของหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์, 2554) อย่างไรก็ตาม แนวทางในการดำเนินงานของหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ได้กำหนดไว้ว่า

1) ให้ส่วนงานแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานตามความเหมาะสม เพื่อดำเนินงานจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ และมอบหมายให้มีผู้ประสานงานในเรื่องดังกล่าว

2) จัดสถานที่ดำเนินงานให้เหมาะสมตามกำลังของส่วนงาน โดยให้สามารถเก็บรักษาและอนุรักษ์จดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ให้คงทนถาวร

3) มีเครื่องมือช่วยสืบค้นเพื่อให้บริการและใช้เป็นหลักฐานควบคุมจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ โดยจัดทำเป็นบัญชีรายการเอกสารและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อจัดเก็บและสืบค้นด้วยระบบดิจิทัล และเชื่อมโยงกับข้อมูลจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ส่วนกลางของมหาวิทยาลัยและใช้บริการร่วมกัน

4) ให้บริการอื่น ๆ ได้แก่ การจัดนิทรรศการ การจัดแสดง การจัดทำสิ่งพิมพ์เผยแพร่ และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ควรร่วมมือเป็นเครือข่ายเพื่อให้สาธารณชนรู้จักตัวตนและกิจกรรมของงานจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล

5) ในการดำเนินงานจัดหมวดหมู่เอกสารจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ให้เป็นไปตามที่หอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัยมหิดล กำหนด จะเห็นได้ว่า แผนและนโยบายในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่ง

มหาวิทยาลัยมหิดล มีการกำหนดและประกาศใช้อย่างชัดเจน เมื่อพิจารณาเนื้อหาภายในประกาศพบว่าครอบคลุมกับตัวแปรส่วนย่อยทั้งหมดตามแนวคิด “ต้นแบบพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้” (Discovery Museum Knowledge Model : DMKM) และสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ (Museum Administration) อีกด้วย (สมภาพ ศรานุกรักษ์, 2559)

หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการแล้ว แผนและนโยบายของหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดลได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารจัดการจากเดิมที่มีอยู่สามส่วน ถูกปรับเปลี่ยนโครงสร้างให้เหลือคณะกรรมการแค่เพียงชุดเดียวเท่านั้น กล่าวคือ คณะกรรมการดำเนินงานจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีการประกาศคำสั่งอย่างเป็นทางการเมื่อปีพุทธศักราช 2560 เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ซึ่งคณะกรรมการมีทั้งบุคลากรทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยมหิดล ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี ผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ นายกสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหิดลในพระบรมราชูปถัมภ์ หัวหน้าฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ หัวหน้างานบริหารจดหมายเหตุ หัวหน้างานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการ และผู้ทรงคุณวุฒิจากส่วนงานอื่นภายในมหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น ทั้งยังมียุทธศาสตร์และกลยุทธ์หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ.2559-2562) ซึ่งประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก แต่ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 Collections of Knowledge กลยุทธ์ที่ 4 ด้านการพัฒนาจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ ยุทธศาสตร์ที่ 2 High Quality of Services ในกลยุทธ์ที่ 2 ด้านพัฒนาการบริหารสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการศึกษาเรียนรู้ และยุทธศาสตร์ที่ 3 Effective Collaborations ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาความร่วมมือกับห้องสมุดเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน (AUNILo) เห็นได้จากบทบาทสำคัญของหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล อันเป็นสถานที่ให้การต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุมห้องสมุดเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน AUNILo (ASEAN University Network Inter-library Online) หรือ AUNILo Meeting ครั้งที่ 13 ประจำปี 2560 จากทั้งหมด 10 ประเทศสมาชิกอาเซียน ภายใต้แนวคิด “ASEAN Digital Economy: Challenges and Opportunities for Academic Libraries” (เอกสารคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล, 2560)

โดยปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ. 2559-2562) ไม่ได้มีการระบุรายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินงานหรือบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เหมือนกับการประกาศใช้ “นโยบายและแนวทางการดำเนินงานของหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล” ซึ่งมีกรระบุรายละเอียดและรูปแบบการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็นการจัดหมวดหมู่ และให้รหัสกำกับเอกสารจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ การจัดเก็บเอกสารในรูปแบบดิจิทัล คำอธิบายหมวดหมู่พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ซึ่งนโยบายดังกล่าวที่ถูกประกาศ

ใช้ได้มาจากการระดมความคิดเห็นและฉันทามติร่วมกันในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารงาน พิพิธภัณฑ์ทั้ง 3 ชุด โดยประกาศดังกล่าวได้มีพิพิธภัณฑ์อื่นภายใต้สังกัดมหาวิทยาลัยมหิดล แต่พื้นที่ตั้งต่างวิทยาเขต ได้นำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ของตนเองด้วย ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สแตงค์ มงคลสุข คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์รามาริบัติ คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาริบัติ เป็นต้น (โกมล คงมันักตเวที, สัมภาษณ์ 23 กุมภาพันธ์ 2561)

2. การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ (Museum Administration)

ผู้วิจัยมุ่งเน้นเรื่องการบริหารประชาสัมพันธ์และงานสื่อสารองค์กร (Public Relations) โดยมีที่มาจากประกาศนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัยมหิดลข้อที่สอง ซึ่งให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ เนื่องจากในช่วงเริ่มต้นเปิดตัวพิพิธภัณฑ์ คณะกรรมการบริหารจัดการต่างมุ่งเน้นให้สังคมเกิดความรับรู้ถึงการมีอยู่ของหอพระราชประวัติ สมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล โดยช่วงก่อนเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สื่อและช่องทางที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของสื่อกระดาษหลัก ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ มีการจัดทำแผนพับแนะนำหอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล จดหมายข่าว สุจิตร์นิทรรศการ ส่งบทความเผยแพร่ทางหนังสือสารของมหาวิทยาลัย และเอกสารประกอบอื่น ๆ ในการดำเนินกิจกรรมเอกสาร โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต สำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยมหิดลหลายแห่ง ได้แก่ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม และกองกิจการนักศึกษา ร่วมกันผลิตเอกสารและสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือ “ความทรงจำแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล” หนังสือ “วันวาน..วันนี้ มหิดล ศาลายา” และหนังสือภาพถ่าย “Student Life of Mahidol University” เป็นต้น ขณะที่เว็บไซต์หลักของหอสมุดและคลังความรู้ มหาวิทยาลัยมหิดลได้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ในความดูแลของฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว งานสื่อสารองค์กรและประชาสัมพันธ์จะมุ่งเน้นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากยิ่งขึ้น ทั้งยังให้ความสำคัญกับการจัดทำคลังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ง่ายต่อการสืบค้นหรือเข้าถึงข้อมูลของพิพิธภัณฑ์ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว โดยมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพื่อรองรับความต้องการของผู้ใช้งานที่เป็นชาวต่างประเทศภายหลังจากเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอีกด้วย (เกตุชพรรณ คำพูลิ, 2558)

โดยปัญหาและอุปสรรคด้านงานประชาสัมพันธ์และสื่อสารองค์กรที่เกิดขึ้นภายหลังจากเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผู้วิจัยพบว่า การจัดการสารบบและจัดทำฐานข้อมูลให้มีความทันสมัยและสะดวกสบายในการเข้าถึงข้อมูลยังต้องใช้ทักษะความชำนาญพิเศษและทรัพยากรบุคคลจำนวนมาก เนื่องจากเทคนิควิธีในการจัดทำฐานข้อมูลมีองค์ความรู้เชิงศาสตร์เฉพาะทาง ฝ่าย

จดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์จึงส่งเสริมบุคลากรให้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ด้านพิพิธภัณฑ์สถานวิทยา โดยประสานความร่วมมือกับพิพิธภัณฑ์หรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งมีผู้ชำนาญการเฉพาะทางมาช่วยเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลอย่าง สม่่าเสมอ นอกจากนี้ ลักษณะงานบางประเภทที่เกินขีดความสามารถของอัตรากำลังบุคลากรที่มี อยู่ ต้องใช้ระบบจัดจ้างจากหน่วยงานภายนอกเพื่อความรวดเร็วในการดำเนินงาน (เพชรดา ฐิติยา ภรณ์, สัมภาษณ์ 7 มีนาคม 2561)

3. การจัดการข้อมูลและวัตถุพิพิธภัณฑ์ (Museum Collections)

หอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศมหาวิทยาลัยมหิดล ในความ ดูแลของงานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการได้ดำเนินการจัดเก็บวัตถุพิพิธภัณฑ์และคลังข้อมูล จำแนก ได้ออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือ “วัตถุ” (Object) ประกอบด้วย ของที่ระลึก ประติมากรรม จิตรกรรม ภาพพิมพ์ แบบจำลอง และอุปกรณ์เครื่องใช้ ประเภทต่อมา คือ “ข้อมูล” (Data) ประกอบด้วย กระบวนการทำให้เป็นดิจิทัล (Digitize) กับข้อมูลเพื่อการเผยแพร่อื่น ๆ เช่น ข้อมูลวัตถุ พิพิธภัณฑ์ (Object Data) เอกสารสิ่งพิมพ์ (Publications) (สูจิบัตรนิทรรศการ แผ่นพับ ไปสเตอร์ และจดหมายข่าว) วิดีทัศน์และแฟ้มเสียง (Video and Audio Files) ภาพประกวด (Photo Contest Collections) และบทความกับรายงาน (Articles and Reports) โดยวัตถุและข้อมูลพิพิธภัณฑ์เหล่านี้ได้มาจาก 3 ส่วนหลัก คือ บริษัทรักลูก เอ็ดดูเท็กซ์ จำกัด ในฐานะผู้ออกแบบนิทรรศการและส่วน จัดแสดง ครอบคลุมตั้งแต่ การจำลองวัตถุจัดแสดง (Mock Up) การผลิตสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) จัดทำเว็บไซต์และสื่อสิ่งพิมพ์ (Website and Printing) การจัดแสง (Lighting) และระบบ ควบคุมผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่าย (Servers) เป็นต้น ขณะที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม เอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ให้ความอนุเคราะห์ประสานงานส่งมอบวัตถุจัดแสดงชั่วคราวที่เป็นมรดก ความทรงจำจำนวน 6 ชิ้นจาก 6 ส่วนงาน และมหาวิทยาลัยมหิดลได้มอบวัตถุจัดแสดงที่เป็นงาน ประติมากรรม ภาพจิตรกรรม และอื่น ๆ โดยงานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการ ฝ่ายจดหมายเหตุและ พิพิธภัณฑ์ หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์เชิงกายภาพ และเข้า สู่กระบวนการทำให้เป็นดิจิทัล (Digitize) เพื่อบริการสืบค้นจากคลังข้อมูล (เพชรดา ฐิติยาภรณ์, สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2561)

4. การอนุรักษ์วัตถุพิพิธภัณฑ์ (Museum Conservation)

บุคลากรของงานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการ ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ หอสมุดและ คลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล ทำหน้าที่ในการตรวจสอบความเรียบร้อยของวัตถุจัดแสดงจาก บัญชีการจัดเก็บวัตถุพิพิธภัณฑ์ว่ามีความครบถ้วนหรือเป็นระเบียบอย่างสม่าเสมอ มีการติดป้าย กำกับเตือนผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ไม่ให้นำอาหารหรือเครื่องดื่มเข้ามาบริเวณพื้นที่จัดแสดง และระมัดระวังมิให้อุปกรณ์และวัตถุจัดแสดงเสียหาย ขอความร่วมมือศูนย์การเรียนรู้มหิดลดูแล วัตถุพิพิธภัณฑ์ตามแนวทางที่เหมาะสมเนื่องจากนิทรรศการถาวรอยู่ในพื้นที่เปิดโล่ง บริเวณชั้น 2 และ 3 ใจกลางอาคารศูนย์การเรียนรู้มหิดล จึงมีปัจจัยเสี่ยงจากระบบไฟฟ้า สภาพอากาศ และการ

ควบคุมอุณหภูมิ ตัวอย่างเช่น กรณีเกิดฝนตกจนทำให้อาคารฝ้าชำรุด หรือฝนสาดเข้ามาในพิพิธภัณฑ์ วัตถุพิพิธภัณฑ์ได้รับความเสียหาย จึงต้องจัดส่งไปให้ฝ่ายอาคารสถานที่ช่วยซ่อมแซมให้เป็นปกติ (พงศกร ระวีเพียรทรัพย์, สัมภาษณ์ 5 มีนาคม 2561)

5. การจัดแสดงนิทรรศการ (Museum Exhibitions)

หอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล มีนิทรรศการและส่วนจัดแสดงทั้งแบบถาวร แบบชั่วคราว และแบบนิทรรศการออนไลน์ สำหรับนิทรรศการแบบถาวรของหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก จำแนกเนื้อหาและส่วนจัดแสดงออกเป็นทั้งหมด 7 โซน ประกอบด้วย โซนที่ 1 ปัญญาของแผ่นดิน โซนที่ 2 เจ้าฟ้าของแผ่นดิน โซนที่ 3 เจ้าฟ้านักเดินทาง โซนที่ 4 ประทีปแห่งปัญญา โซนที่ 5 รักษณคนไข้ด้วยความรัก โซนที่ 6 ก้นภัยมหิดล และโซนที่ 7 หยั่งรากในแผ่นดิน ขณะที่นิทรรศการถาวรของหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดลแบ่งออกเป็นทั้งหมด 3 โซน ประกอบด้วย โซนที่ 1 มหิดลวันนี้ โซนที่ 2 เมื่อแรกสถาปนาในชื่อมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และโซนที่ 3 มหิดลมุ่งความเป็นเลิศ นำเสนอด้วยสื่อผสมหลากหลายรูปแบบ ทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว สื่อเสียง คำบรรยาย และวัตถุจัดแสดง จุดเด่นของการออกแบบอยู่ที่ผู้ชมสามารถมีส่วนร่วมในการบันทึกภาพตนเองเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสมาเยี่ยมชมนิทรรศการได้ผ่านซอฟต์แวร์คอมพิวเตอร์ได้ ขณะที่นิทรรศการแบบชั่วคราว จำแนกออกเป็นนิทรรศการประจำปีและนิทรรศการพิเศษ สำหรับนิทรรศการประจำปี หมายถึง นิทรรศการที่มีกำหนดการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี เช่น นิทรรศการวันมหิดล นิทรรศการวันพระราชทานนามมหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น ขณะที่นิทรรศการพิเศษ หมายถึง นิทรรศการที่จัดขึ้นเนื่องในวาระหรือโอกาสพิเศษ ซึ่งฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์พิจารณาเห็นว่าควรค่าแก่การเผยแพร่ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายที่มาเข้าชมพิพิธภัณฑ์ อาทิ นิทรรศการครบรอบ 1 ปี วันสวรรคต 13 ตุลาคม พุทธศักราช 2560 “สงเสด็จ ๕ สูฟ้าสถิตสวรรคต” เป็นต้น ส่วนนิทรรศการแบบออนไลน์ ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ได้นำข้อมูล รูปภาพ และสื่อประกอบการเรียนรู้ทั้งหมดขึ้นบนเว็บไซต์ของหอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อให้นักเรียนนักศึกษา นักวิชาการ และประชาชนทั่วไปที่สนใจแต่ไม่ได้เข้าร่วมชมนิทรรศการหรือส่วนจัดแสดงจริงซึ่งอาจติดภารกิจหรืออาศัยอยู่ห่างไกลจากพื้นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ได้มีโอกาสเข้าถึงองค์ความรู้ในนิทรรศการและส่วนจัดแสดงได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ทั้งถึงและเท่าเทียม (ชัยวุฒิ บุตต์สหัส และ รมย์ ธนุเทพ, 2554) โดยปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดแสดงนิทรรศการภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรับรู้ในการเข้าชมนิทรรศการหรือเข้าร่วมกิจกรรมโครงการที่ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ได้ริเริ่มขึ้นส่วนใหญ่จำกัดเฉพาะแค่นักศึกษาและบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยมหิดลเท่านั้น ถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งจะเป็นไปเพื่อสนองต่อความต้องการเรียนรู้และบริการวิชาการแก่นักศึกษาและบุคลากรของมหาวิทยาลัยเป็นหลัก แต่หากมองถึงการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ไปสู่ระดับที่สูงกว่า จะต้องมีการขยายผลไปสู่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนทั่วไป หรือนักวิชาการจากหน่วยงานภายนอกทั้งในและต่างประเทศมากยิ่งขึ้น เพื่อสนองต่อนโยบายของการเป็น World Class University ได้อย่างเป็นรูปธรรม

6. โปรแกรมการเรียนรู้และกิจกรรมสร้างสรรค์ (Museum Programs)

ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ได้ริเริ่มกิจกรรมโครงการหลายหลายรูปแบบ โดยมีจุดมุ่งหมายทางตรง คือ เผยแพร่ความรู้ที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหิดล พระราชประวัติของสมเด็จพระบรมราชชนก รวมทั้งความรู้ในเชิงวิชาการแขนงต่าง ๆ ขณะที่จุดมุ่งหมายทางอ้อม คือ การประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษา นักวิชาการ และประชาชนทั่วไปได้รู้จักหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดลมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะช่วงเริ่มแรกของการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ กิจกรรมโครงการส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของงานเสนาทางวิชาการ เช่น การเสนาเรื่อง “หอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยคนรุ่นใหม่” เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2554 เป็นต้น นอกจากนี้ ยังริเริ่มโครงการประกวดภาพถ่ายเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาและบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยมหิดลได้มีส่วนร่วมในการนำผลงานที่ได้รับรางวัลมาจัดแสดงในนิทรรศการชั่วคราวอีกด้วย อย่างไรก็ตาม นอกจากการดำเนินกิจกรรมโครงการแบบเป็นเอกเทศแล้ว ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ยังได้ประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานอื่นภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยมหิดลมาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายจัดกิจกรรมโครงการเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เช่น สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกาญจนาภิเษก เป็นต้น ทั้งยังดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัย กล่าวคือ ชุมชนในพื้นที่ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ได้แก่ โครงการจัดงานศาลายาวิถี สัมผัสสี่สັນและลมหายใจแห่งศาลายา โครงการเรียนรู้วิถีพอเพียงชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เพื่อให้ราษฎรชาวบ้านได้มีส่วนร่วมถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่นักศึกษาและบุคลากร ส่งผลให้พิพิธภัณฑ์ภายในมหาวิทยาลัยและชาวบ้านในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกัน และพิพิธภัณฑ์ภายในมหาวิทยาลัยกับพิพิธภัณฑ์ชุมชนในท้องถิ่น กล่าวคือ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านวัดมะเกลือ จังหวัดนครปฐม ได้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ระหว่างกันได้อีกด้วย (อาทิตยา ทรัพย์สิน, สัมภาษณ์ 19 กุมภาพันธ์ 2561)

ทั้งนี้ กิจกรรมโครงการที่มีความโดดเด่นและสร้างชื่อเสียงให้แก่งานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการ หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล คือ โครงการพัฒนานักศึกษายุวมัคคุเทศก์มหาวิทยาลัยมหิดล หรือ MU Guide ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่พุทธศักราช 2554 จนถึงปัจจุบัน มีนักศึกษาที่ผ่านการฝึกอบรมและปฏิบัติหน้าที่เป็นยุวมัคคุเทศก์รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 รุ่น โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้นักศึกษาได้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยมหิดลได้ ทำความรู้จักพิพิธภัณฑ์ภายในมหาวิทยาลัย เรียนรู้ทักษะการพูด การนำชม และการพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อพร้อมรับสำหรับการเป็นยุวมัคคุเทศก์บริการนำชมให้แก่ผู้เข้าชมทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศสามารถนำชมนิทรรศการด้วยเนื้อหาสาระสำคัญและเหมาะสมแก่ผู้ฟังแต่ละกลุ่มได้อาทิ ในกลุ่มชาวต่างชาติเน้นเรื่องปรัชญาและผลงานของมหาวิทยาลัยมหิดลในการสร้างคุณ

ประโยชน์เพื่อสังคม (core Value) เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การดำเนินโครงการที่ผ่านมาได้เกิดพลวัต และพัฒนาการอย่างต่อเนื่องทั้งในเรื่องจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม รูปแบบกิจกรรม วันเวลาและสถานที่ในการดำเนินกิจกรรม โดยปัญหาและอุปสรรคจากโปรแกรมการเรียนรู้และกิจกรรมสร้างสรรค์ ภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ยุวมัคคุเทศก์ซึ่งปฏิบัติหน้าที่นำชม ภายในหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล บางส่วนไม่สามารถบริหารจัดการเวลาระหว่างการเรียนรู้และการดำเนินกิจกรรมควบคู่กันไปได้ จึงส่งผลกระทบต่อเตรียมข้อมูลหรือการเตรียมความพร้อม ส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ อย่างเต็มศักยภาพ อย่างไรก็ตาม งานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการได้พยายามสร้างความรับรู้ให้แก่ หน่วยงานย่อยภายในมหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการให้ความร่วมมือ กับหน่วยงาน กรณีที่นักศึกษาต้องมาปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์ในโอกาสต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำชมผู้รับบริการที่มาจากประเทศสมาชิกอาเซียน ย่อมส่งผลให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับพลเมืองในประเทศเพื่อนบ้าน จนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับใช้ในการเรียนการสอนและการประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อัญชลี เพลินมาลัย, 2556)

7. การตลาด (Museum Marketing) มุ่งเน้นเรื่องงบประมาณ

จะเห็นได้ว่า หอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัย มหิดล เป็นพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ภายในมหาวิทยาลัย ถือเป็นองค์กรที่ไม่ได้มุ่งแสวงหาผลกำไร แต่มุ่ง เน้นบริการวิชาการและเผยแพร่ข้อมูลความรู้อันเป็นประโยชน์แก่นักศึกษา นักวิชาการ และ ประชาชนทั่วไปเป็นสำคัญ จึงแตกต่างจากการบริหารจัดการของพิพิธภัณฑ์ภาคีรัฐบาลและเอกชน ที่มุ่งเน้นนโยบายเชิงการตลาดเพื่อแสวงหาผลกำไรสูงสุด ทั้งนี้ ก่อนเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียนได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการกองทุนจุดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อระดมทุนสำหรับใช้ในโครงการความร่วมมือต่าง ๆ กิจกรรมบริการวิชาการ และกิจกรรมอื่นที่ เกี่ยวข้อง โดยคณะกรรมการกองทุนประกอบด้วยที่ปรึกษาหลัก คือ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล รองอธิการบดีฝ่ายการคลังและสินทรัพย์ รองอธิการบดีฝ่ายสารสนเทศ รองอธิการบดีฝ่ายนโยบาย และแผน ผู้อำนวยการกองคลังหรือผู้แทน หัวหน้างานคลังและพัสดุ เป็นต้น มีหน้าที่หลักในการ พิจารณานอุมัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี งบการเงินประจำปี แต่งตั้งผู้สอบบัญชี จัดหารายได้ รวมถึงควบคุมและติดตามผลการดำเนินงานของกองทุนจุดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม ภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเป็นทางการแล้ว ได้ปรับ โครงสร้างคณะกรรมการบริหารงานด้านจุดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ให้เหลือเพียงคณะกรรมการ ชุดใหญ่เพียงชุดเดียว คือ คณะกรรมการการอำนวยการหอจุดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัย มหิดล โดยไม่มีคณะกรรมการกองทุนฯ เพื่อให้การบริหารจัดการงบประมาณของพิพิธภัณฑ์เป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยปัญหาและอุปสรรคอันเกิดขึ้นจากนโยบายด้านบ งบประมาณภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า พิพิธภัณฑ์ภายในมหาวิทยาลัย

ที่มีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งโดยไม่แสวงหาผลกำไรอาจมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณในการบริหารจัดการที่ค่อนข้างน้อย ทำให้ไม่สามารถพัฒนาพิพิธภัณฑ์ได้อย่างเต็มศักยภาพเหมือนกับพิพิธภัณฑ์เอกชนหรือพิพิธภัณฑ์แห่งอื่นของภาครัฐบาลที่มีงบประมาณสนับสนุนค่อนข้างมาก การดำเนินกิจกรรมโครงการส่วนใหญ่จึงอยู่ภายใต้แผนการดำเนินงานและงบประมาณที่มหาวิทยาลัยจัดสรรให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของหอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล ศึกษารณากำหนดเป็นโครงการเชิงกลยุทธ์ และมุ่งเน้นการลงทุนที่คุ้มค่าให้ได้ผลตอบแทนที่ดีตามตัวชี้วัดที่ตั้งไว้ (เพชรดา จุฑิตยาภรณ์, สัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2561)

8. การบริการผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ (Museum Services)

ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เข้าชมที่มาใช้บริการจำแนกออกเป็นวัตถุประสงค์สองประเภท คือ วัตถุประสงค์เพื่อการเข้าชมนิทรรศการและส่วนจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ และวัตถุประสงค์เพื่อขอข้อมูลสำหรับการเรียนการสอน งานวิชาการ งานวิจัย หรือวัตถุประสงค์อื่นทางการศึกษา โดยการให้บริการเกี่ยวกับการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ ประกอบด้วย “บริการนำชม” ซึ่งนำชมโดยบุคลากรของฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ รวมทั้งนักศึกษาผู้สมัครที่ผ่านการอบรมตามโครงการ “MU Guide” เป็นการบรรยายทั้งภาคภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศอื่น ๆ โดยมีเครื่องมือและอุปกรณ์ประกอบการรับชมนิทรรศการที่มีความทันสมัย ได้แก่ ไมโครโฟนสำหรับผู้นำชม หูฟังอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องขยายเสียง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีบริการนำชมแบบ “Campus Tour” ซึ่งเหมาะสำหรับผู้เข้าชมที่มักกันเป็นหมู่คณะ โดยใช้รถรางนำชมพิพิธภัณฑ์โดยรอบมหาวิทยาลัยมหิดล สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการขอข้อมูลประกอบการเรียนการสอน การวิจัย และกิจการอื่นใดทางการศึกษา ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์กำลังพัฒนาระบบคลังข้อมูลทั้งแบบออนไลน์และสารบบปกติ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ต้องการข้อมูลสารสนเทศทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยใช้ต้นแบบของคลังข้อมูลดิจิทัล สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ (มิวเซียมสยาม) เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบคลังข้อมูล อย่างไรก็ตาม บุคลากรของงานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการได้พัฒนาแบบสอบถามเพื่อสำรวจความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการหอพระธาตุมณเฑียรพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อนำข้อมูลเชิงสถิติและข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นมาพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยในอดีตเป็นการตอบแบบสอบถามผ่านเอกสาร แต่ในปัจจุบันได้พัฒนามาเป็นระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการและง่ายต่อการแปรค่าหรือประมวลผลเชิงสถิติ โดยปัญหาและอุปสรรคอันเกิดขึ้นจากการบริการผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินกิจกรรมอย่างกะทันหัน หรือการเปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาระหว่างผู้มาขอรับบริการกับบุคลากรของฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ได้ก่อให้เกิดอุปสรรคปัญหาในการบริการนำชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม บุคลากรผู้รับผิดชอบการนำชมได้แก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าด้วยการบริหารจัดการเวลาและรูปแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์

และเพิ่มความรัดกุมในการติดต่อประสานงานกับผู้มาขอรับบริการให้ชัดเจนและมีแผนการรองรับต่อความเสี่ยงที่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เพชรดา สุติยาภรณ์ และ อาทิตยา ทรัพย์สิน, 2560: 137-145)

9. บริหารจัดการพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ (Museum Facilities)

การอำนวยความสะดวกขั้นมูลฐานเป็นไปตามระบบมาตรฐานปกติของมหาวิทยาลัย โดยได้รับความร่วมมือจากฝ่ายบริหารอาคาร ศูนย์การเรียนรู้มหิดล สังกัดกองกายภาพและสิ่งแวดล้อม สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล อำนวยความสะดวกในเรื่องการจัดการสถานที่ให้พร้อมรับสำหรับการดำเนินกิจกรรม ครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการทำความสะอาด ระบบไฟฟ้า เครื่องปรับอากาศ และการรักษาความปลอดภัย นอกจากนี้ ยังมีห้องน้ำบริการทั้งสำหรับบุคคลปกติและบุคคลทุพพลภาพ มีส่วนจำหน่ายของที่ระลึก มีห้องละหมาดสำหรับผู้นับถือศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เข้าชมที่มาจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไนดารุสซาลาม และชาวไทยมุสลิม และมีห้องพยาบาลสำหรับกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินอีกด้วย โดยปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว ผู้วิจัยพบว่า กรณีที่มีผู้ติดต่อประสานงานเข้ามาชมพิพิธภัณฑ์เป็นจำนวนมากเกินกว่าที่บริเวณจัดแสดงหรืออาคารสถานที่จะรองรับได้เพียงพอ ทำให้การอำนวยความสะดวกบางครั้งอาจไม่ทั่วถึง อย่างไรก็ตาม บุคลากรของงานพิพิธภัณฑ์และนิทรรศการได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการแบ่งสรรผู้เข้าชมออกเป็นหลายกลุ่ม แล้วกระจายกิจกรรมการเรียนรู้ออกเป็นฐานย่อย เพื่อลดทอนจำนวนของผู้เข้าชมให้น้อยลงและกระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้การอำนวยความสะดวกเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ภายในมหาวิทยาลัย กรณีศึกษาหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล ตามแนวคิดต้นแบบพิพิธภัณฑ์เพื่อการเรียนรู้ (Discovery Museum Knowledge Model: DMKM) จำแนกออกเป็นตัวแปรย่อยทั้ง 9 ด้าน จะต้องนำอุปสรรคปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวมาปรับปรุงพัฒนาให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนแล้ว เริ่มตั้งแต่ด้านการวางแผนพิพิธภัณฑ์ (Museum Planning) แม้ว่าจะมียุทธศาสตร์และกลยุทธ์หอดสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล (พ.ศ.2559-2562) ที่ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์หลัก 21 กลยุทธ์ย่อย แต่ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มีเพียง 3 กลยุทธ์ย่อยจาก 3 ยุทธศาสตร์หลักแค่นั้น จึงควรมีการระบุแนวทางในการปฏิบัติงานทั้งด้านจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์อย่างเป็นทางการเป็นเอกเทศและมีความชัดเจน หากมีการกำหนดแผนปฏิบัติงานด้านจดหมายเหตุและงานพิพิธภัณฑ์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวย่อมทำให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมี

ประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดแผนความร่วมมือระหว่างพิพิธภัณฑ์ของฝ่าย
จุดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล กับพิพิธภัณฑ์ใน
มหาวิทยาลัยระดับอาเซียน เช่น พิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (National University of
Singapore) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดและหลักปฏิบัติด้านพิพิธภัณฑ์สถานวิทยาระหว่างกัน
ย่อมช่วยยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ภายในมหาวิทยาลัยจากระดับประเทศสู่
ระดับภูมิภาคอาเซียน และระดับสากลต่อไปในอนาคต

ขณะที่ ด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ (Museum Administration) ซึ่งผู้วิจัยมุ่งเน้นเรื่อง
การประชาสัมพันธ์และงานสื่อสารองค์กร พบว่าความรับรู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารและการดำเนิน
กิจกรรมโครงการของกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่จำกัดอยู่เพียงแค่นักศึกษาและบุคลากรภายใน
มหาวิทยาลัยมหิดลเท่านั้น หากมีการเพิ่มช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ทั้งจากสื่อกระแส
หลัก สื่อทางเลือก และสื่อสังคมออนไลน์ ให้ตรงกับพฤติกรรมรับข้อมูลข่าวสารของผู้คนใน
ปัจจุบัน ย่อมส่งผลให้งานสื่อสารองค์กรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเผยแพร่
ความรู้หรือข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอื่น หากเป็นภาษาหลักที่ใช้ภายใน
ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เช่น ภาษาจีน ภาษามลายู ฯลฯ ย่อมช่วยให้พลเมืองในกลุ่มประเทศ
สมาชิกประชาคมอาเซียนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของพิพิธภัณฑ์ในมหาวิทยาลัยมหิดลทั้งเพื่อ
การเรียนรู้ การวิจัย หรือประโยชน์อื่นทางการศึกษาได้อย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ต่อมาคือ การจัดการข้อมูลและวัตถุพิพิธภัณฑ์ (Museum Collections) และการอนุรักษ์
วัตถุพิพิธภัณฑ์ (Museum Conservation) ที่ผ่านมามีฝ่ายจุดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ได้ส่งเสริมให้
บุคลากรได้พัฒนาศักยภาพด้านการจัดการและอนุรักษ์วัตถุพิพิธภัณฑ์ด้วยการส่งไปศึกษาดูงาน
หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับบุคลากรของพิพิธภัณฑ์ทั้งภายในมหาวิทยาลัยและภายนอกกับต่าง
หน่วยงานอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑ์หลายแห่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น
พิพิธภัณฑ์ในประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ มีกระบวนการจัดการดูแลรักษา
วัตถุพิพิธภัณฑ์ที่ทันสมัยและได้มาตรฐานระดับสากล ดังนั้น หากสนับสนุนให้บุคลากรได้พัฒนา
ศักยภาพด้วยการริเริ่มโครงการศึกษาดูงานหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการและอนุรักษ์วัตถุ
จัดแสดงกับพิพิธภัณฑ์ในประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน ย่อมสามารถยกระดับขีดความสามารถ
และนำความรู้มาปรับใช้ในการพัฒนางานพิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัยมหิดลได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ สำหรับด้านการจัดแสดงนิทรรศการ (Museum Exhibitions) ที่เคยมุ่งเน้นแนวคิดหลัก
คือนำเสนอนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยและพระราชประวัติของสมเด็จพระ
บรมราชชนก หากต่อยอดบูรณาการให้เข้ากับเรื่องประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตัวอย่างเช่น
ริเริ่มนิทรรศการพิเศษ เรื่อง ผู้ได้รับรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลที่เป็นชาวอาเซียน ได้แก่ ศาสตราจารย์
แลม ซัยกิต (Professor Lam Sai Kit) สาขาสาธาณสุข จากประเทศมาเลเซีย เมื่อปีพุทธศักราช
2544 เป็นต้น ย่อมทำให้เนื้อหาสาระในการจัดแสดงนิทรรศการมีความแตกต่างหลากหลายและ
สอดคล้องกับบริบทประชาคมอาเซียนมากยิ่งขึ้น

ด้านโปรแกรมการเรียนรู้และกิจกรรมสร้างสรรค์ (Museum Programs) และการบริการผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์ (Museum Services) โครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์มีแนวโน้มที่นักศึกษาจะสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม มีนักศึกษาชาวต่างประเทศบางส่วนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักศึกษาจากหลักสูตรนานาชาติและนักศึกษาแลกเปลี่ยนจากโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยมหิดลกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาจากประเทศญี่ปุ่น และประเทศอาเซียนที่พบว่า มีนักศึกษาชาวกลุ่มพูชาจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ในระดับบัณฑิตศึกษามาเข้าร่วมกิจกรรมด้วยเช่นกัน ดังนั้น โครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์สามารถขยายกลุ่มเป้าหมายไปยังนักศึกษาชาวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักศึกษาจากประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งมีความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาของประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นอย่างดี เพื่อรองรับความต้องการนำชมกรณีที่มีผู้มารับบริการเป็นชาวต่างประเทศหรือมาจากมหาวิทยาลัยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มาเยี่ยมชมบ่อยครั้งตามข้อมูลเชิงสถิติข้างต้น เพื่อยกระดับมาตรฐานของการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวให้มีความเป็นสากล โดยอาจประสานความร่วมมือกับฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ของทั้งระดับมหาวิทยาลัย สถาบัน และระดับคณะ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษาต่างชาติได้รับทราบข้อมูลและสนใจเข้าร่วมกิจกรรมมากยิ่งขึ้น หรืออาจริเริ่มกิจกรรมรูปแบบใหม่ที่ประสานความร่วมมือกับโครงการอื่นภายในมหาวิทยาลัย ได้แก่ โครงการทุนการศึกษาเพื่อทัศนศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน (MU Backpacker) ของกองวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยกำหนดให้แผนงานของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการต้องไปทัศนศึกษาในพิพิธภัณฑ์ของประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อนำข้อมูลกลับมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับนักศึกษาในโครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์ ให้สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาปรับใช้ในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ภายในมหาวิทยาลัยมหิดลต่อไป สำหรับ ด้านการตลาด (Museum Marketing) มุ่งเน้นเรื่องงบประมาณ นอกจากงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนหรือจัดสรรจากมหาวิทยาลัยมหิดลแล้ว ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์สามารถริเริ่มโครงการความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรภาคีเครือข่ายอื่น ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ของมหาวิทยาลัยอื่นที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกัน พิพิธภัณฑ์ภาครัฐบาล เอกชน หรือหน่วยงานด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม ซึ่งมีงบประมาณสนับสนุนโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาระบบบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง และสุดท้าย ด้านบริหารจัดการพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในพิพิธภัณฑ์ (Museum Facilities) ฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เข้าชมภายใต้มาตรฐานปลอดภัยขั้นพื้นฐานภายในมหาวิทยาลัยได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม หากมีการเพิ่มเติมเทคโนโลยีหรืออุปกรณ์ประกอบการนำชมเพื่อรองรับความต้องการของผู้เข้าชมซึ่งเป็นบุคคลทุพพลภาพหรือผู้พิการ ผู้สูงอายุ และผู้มีความบกพร่องทางการเคลื่อนไหว ย่อมส่งเสริมภาพลักษณ์พิพิธภัณฑ์ที่มีการส่งเสริมแนวคิดอารยสถาปัตยกรรม (Universal Design) หรือ Museum for All และส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในการเข้าถึงความรู้และการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลปกติ

ทั้งนี้ หากนำมาวิเคราะห์และอภิปรายผลด้วยแนวคิดเรื่อง “บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์”

ของสภาการพิพิธภัณฑสถานระหว่างชาติ (International Council of Museum) หรือ ICOM มีทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย 1.) ด้านการเก็บรวบรวมวัตถุจัดแสดง (Collection) 2.) ด้านการสงวนรักษา (Preservation) 3.) ด้านการค้นคว้าวิจัย (Research) 4.) เผยแพร่ความรู้ (Dissemination) และ 5.) ด้านการจัดแสดง (Exhibition) จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิด “ต้นแบบพิพิธภัณฑการเรียนรู้” ของสถาบันพิพิธภัณฑเพื่อการเรียนรู้แห่งชาติจำนวน 4 ด้าน คือ การเก็บรวบรวมวัตถุจัดแสดง (Collection) 2.) ด้านการสงวนรักษา (Preservation) 3.) เผยแพร่ความรู้ (Dissemination) และ 5.) ด้านการจัดแสดง (Exhibition) ยกเว้น ด้านการค้นคว้าวิจัย (Research) อย่างไรก็ตาม บุคลากรของฝ่ายพิพิธภัณฑและจัดแสดงของหอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล ได้พัฒนางานประจำสู่งานวิจัย (Routine to Research) เพื่อนำเสนอในงานประชุมวิชาการด้านพิพิธภัณฑระดับชาติ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าหากสามารถพัฒนางานวิจัยเป็นภาษาอังกฤษเพื่อนำเสนอในรูปแบบ Oral Presentation หรือตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติได้ ย่อมช่วยเผยแพร่ความรู้ด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑของหอพระราชประวัติสมเด็จพระบรมราชชนก และหอเกียรติยศแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล ให้เป็นที่ยอมรับในระดับอาเซียนและในระดับนานาชาติได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

สามารถขยายขอบเขตการวิจัยไปยังพิพิธภัณฑอื่นที่อยู่ภายในมหาวิทยาลัยมหิดล และพิพิธภัณฑของมหาวิทยาลัยอื่นทั้งของภาครัฐบาลและเอกชนที่ต้องปรับตัวหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่สนับสนุนงบประมาณตามโครงการทุนนักวิจัยรุ่นใหม่ ผู้อำนวยการและบุคลากรของฝ่ายจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ หอสมุดและคลังความรู้มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ให้ข้อมูลเชิงเอกสารและให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2552). ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. นนทบุรี: กระทรวงพาณิชย์.
 เกตุขพรพรณ์ คำพุฒิ. (2558). การศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ของพิพิธภัณฑ:กรณีศึกษาสถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติและพิพิธภัณฑต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: สถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติ.
 ชัยวุฒิ บุตต์สละ. (2554). หอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑคนรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
 ธันยาภรณ์ โปธิกาวิณ. (2557). ความคาดหวังของสถานศึกษาที่มีต่อมิวเซียมดนตรีอุษาคเนย์. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- นิตยา กนกมงคล. (2553). สื่อปฏิสัมพันธ์ในพิพิธภัณฑ์. วารสารพิพิธภัณฑ์สาร ปีที่ 4 หน้าที่ 8-10
บัณฑิต จันทรโรจนกิจ. (2548). พิพิธภัณฑ์ทาภิบาล: แนวทางการบริหารและจัดการพิพิธภัณฑ์และ
หอศิลป์ร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม.
- บุรินทร์ สิงห์โตอาจ. (2558). การริเริ่มก่อตั้งและบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เชิงประเด็น: กรณีศึกษา
พิพิธภัณฑ์สถานเครื่องถ้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ปทุมธานี:
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปิยดา ชลวร. (2552). รวมบทความและบรรณานุกรมว่าด้วยเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา.
กรุงเทพฯ: โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพชรดา ลีติยาภรณ์ และ อาทิตยา ทวีชัยสิน. มิติใหม่ของงานจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์
มหาวิทยาลัยมหิดลกับการพัฒนานักศึกษายุวมัคคุเทศก์. PULINET Journal Vol. 4,
No.2, May-August 2017 : pp.137-145
- สมภพ ศรีนุรักษ์. (2559). แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์การแพทย์ศิริราชให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
เพื่อการเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรม
การบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สุทัศน์ รุ่งศิริศิลป์. เรียนรู้ประเทศเพื่อนบ้านผ่านศูนย์วัฒนธรรมอาเซียน. วารสารนิทัศน์วัฒนธรรม
ฉบับประจำเดือนมกราคม-มีนาคม 2558 หน้า 112-117
- สุธาสิณี บุญเกิด. (2559).ฐานข้อมูลสังคมวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ:
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- หอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล. (2554). ความทรงจำแห่งมหาวิทยาลัยมหิดล.
กรุงเทพฯ: แปลน พรินท์ติ้ง.
- หอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหิดล. (2554). วันวาน วันนี้ มหิดล ศาลายา.
กรุงเทพฯ: แปลนพรินท์ติ้ง.
- อัญชลี เพลินมาลัย. (2556). แนวทางในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต
กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ประวัติการพยาบาลไทย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุดมลักษณ์ สุนทรระกุล. (2555). สุวรรณภูมิในพิพิธภัณฑ์ของอาเซียน; การเมืองในห้องจัดแสดง.
กรุงเทพฯ: พิพิธภัณฑ์ธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ.